

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ, ЯКІ СТРАЖДАЮТЬ ЛОГОНЕВРОЗАМИ

Найімовірніше, мало хто задумується про наслідки такого захворювання, як заїкання, поки не зустрінеться з цією проблемою. До людей, які страждають логоневрозами, хтось відноситься зі співчуттям і розумінням, інші ж – з роздратуванням і неприйняттям.

Взагалі проблема заїкання вважається однією з найдавніших в історії розвитку вчень про різноманітні розлади мови. Різне розуміння його сутності обумовлено рівнем розвитку науки і позиціями, з яких автори розглядали і розглядають цей мовний розлад. На мою думку, на сьогоднішній день дану проблему неможливо розглядати без комплексного і всебічного підходу, який об'єднує сферу логопедії, неврології, психології, психіатрії та психотерапії.

У давні часи заїкання вважалося хворобою, яка пов'язана з накопиченням вологості в головному мозку (Гіппократ) чи з неправильним співвідношенням частин артикуляційного апарату (Аристотель). Однак і про психологічні особливості заїк було написано в працях стародавніх вчених. Зокрема, Плутарх писав про використання психічних пересторог проти заїкання, а Авіценна – про особливості характеру таких людей.

На сьогодні дане питання є більш дослідженим. Вчені змогли детально розібрати та описати сутність цієї хвороби.

Заїкання – це порушення мови, що характеризується частими повторами або пролонгацією звуків, складів або слів, частими зупинками і пропуском складів. Люди, які заїкаються, знають, що хочуть сказати, але не можуть вимовити потрібні слова. Це захворювання виникає незалежно від віку, хоча найчастіше у дітей віком від 2 до 6 років, коли виробляються навички мовлення. Хлопчики в три рази більше схильні до заїкання, ніж дівчатка. Зазвичай заїкання проходить з віком. За статистикою, лише 1 % дорослих заїкається. Серед відомих людей світу також є багато таких, які страждають або перебороли заїкання. Наприклад, Брюс Вілліс, оратор Демосфен, Ісаак Ньютон, Мерилін Монро, Уїнстон Черчіль, Езоп, Наполеон I.

Вченими всього світу були проведені масштабні обстеження людей, які страждають логоневрозами. В результаті з'ясувалося, що заїкання впливає на формування особистості, рівень його соціалізації, адаптації і т. д. Чим же в психологічному плані відрізняються хворі логоневрозом від інших людей?

Вивчення у людей, які заїкаються, пам'яті, мислення, психомоторики показало, що у них змінена структура психічної діяльності, її саморегуляція. Вони гірше виконують ту діяльність, яка вимагає високого рівня автоматизації. Однак відмінності в продуктивності між хворими на логоневроз та здоровими зникають, як тільки діяльність може виконуватися на довільному рівні. Виключення становить психомоторна діяльність: якщо у здорових людей психомоторні акти виконуються переважно автоматично і не вимагають регуляції, то для людей, які заїкаються, регуляція є складним завданням, яке вимагає саморегуляції.

Даних про те, що заїки мають більш високий чи низький інтелект, порівняно з іншими людьми, нині немає. Тим більше, є багато визначних діячів науки, які страждали даним захворюванням. При цьому в їх розумових можливостях сумніватися не доводиться. Водночас практика показує, що багато дітей, які страждають логоневрозом, відрізняються більш низькими інтелектуальними показниками, характеристиками шкільної успішності, порівняно зі своїми однолітками. Одним словом, заїкання в ранньому, дошкільному, молодшому шкільному віці в більшості випадків суттєво впливає на розвиток пізнавальної сфери дитини.

Основними особливостями емоційно-вольової сфери людей, які страждають заїканням, є емоційна нестійкість, низький рівень самоконтролю, постійні хвилювання з приводу свого мовного дефекту, переважання астеничних емоцій (страх, сум тощо), часте знаходження в стані гострої емоційної напруги і т. д. Взагалі, емоційно-вольова сфера таких людей в більшості випадків характеризується переважанням негативних емоцій та почуттів, труднощами самоуправління, душевною нестабільністю.

Більша частина хворих на логоневроз відчуває істотні труднощі в процесі налагодження контактів зі знайомими чи незнайомими людьми. Замкнутість, невпевненість в собі, неможливість швидко і чітко висловлювати свої думки нерідко являються основними «супутниками» заїкання. Звичайно, дані негативні моменти – це серйозна перешкода для нормальної комунікативної діяльності людини. Складності в налагодженні відносин з людьми однаково болісно переносяться представниками різних вікових груп. Маленькі діти, підлітки, які страждають заїканням, відчувають труднощі в пошуку дружніх відносин з однолітками. Представники юного віку, дорослі люди дуже хвилюються через мовні розлади в процесі спілкування з представниками протилежної статі. Сучасна людина – соціальна, вона не може

жити поза суспільством. Тому успіх у комунікативній сфері є однією з найважливіших умов професійного, особистісного, сімейного благополуччя.

Більшість людей із заїканням не мають проблем з мовою наодинці чи при розмові з тваринами, свідчить, що заїкання являється невротичним захисним механізмом у процесі психологічного контакту. І кожен подібний захисний механізм має свій власний невротичний захист, який спрямований проти вирішення проблеми. Більшість людей із заїканням у своїй проблемі бачать тільки верхівку айсберга, абсолютно ігноруючи підводну, підсвідому частину. Багато психологів описують, як це проявляється на практиці, наводячи приклад зі своїх сеансів психотерапії. Зокрема те, що багато людей із заїканням на прийомі говорять, що у них проблема тільки із заїканням, а психологічно вони прекрасно себе відчують. При цьому об'єктивно можна спостерігати симптоми сильної тривоги: пацієнт напружений, дивиться в бік, дихання нерівне, пульс прискорений, тіло зажате. Проте пацієнт стверджує, що психологічно він відчуває себе нормально. Частково він виявиться правий – стан хронічного стресу при спілкуванні став для нього нормою вже давно і зараз пацієнт навіть не зможе уявити собі, як це – відчувати себе спокійно і розслаблено в момент бесіди, контакту з іншою людиною.

Самостійно позбавитися від заїкання, на жаль, рідко кому вдається. Тому люди звертаються до спеціалістів. Багато психологів зіштовхувалися в своїй практиці з проблемою повернення заїкання, коли плідна та цілеспрямована робота приводила до подолання заїкання, пацієнт починав вільно спілкуватися не тільки на заняттях, але і в повсякденному житті. Однак через деякий час (коли пацієнт, повіривши в остаточне подолання хвороби, вже перестав відвідувати заняття і логопедичну групу), незважаючи на досягнутий ефект все повертається назад, та пацієнт знову з'являється на порозі кабінету з тим самим заїканням, з яким прийшов вперше. Це свідчить про те, що проблема заїкання дійсно має глибоке коріння і залучає всю особистість людини.

Що відбувається, коли людина із заїканням включається в систему взаємовідносин з іншими людьми, і в цій системі, директивно і безвідмовно, знімаються її захисні психологічні бар'єри? Правильно, заїкання відразу проходить. Гіпноз, тренінги, релігійні секти, чаклуни і маги, бабусі-гадалки – будь-яке директивне включення людини в сильну, переважаючу її індивідуальні захисні реакції систему призводить до редукування логоневрозу, неначе його й не було. Однак варто пацієнту вийти з цієї системи, повернутися додому – у звичне середовище психологічних взаємовідносин і контактів, як через 2–3 тижні заїкання знову повертається. Психоаналітично, цей феномен пояснюється батьківським трансфертом – переносом на директивну систему глибинних дитячих очікувань батьківської підтримки. Тренер, гіпнотизер, група, секта стають при цьому люблячими і приймаючими батьками, у пацієнта практично відразу з'являється базове почуття безпеки, відчуття спокою, почуття, що його приймають і підтримують, як наслідок заїкання зникає. Проте тільки на момент знаходження пацієнта в директивній системі. Оточуючий світ надає для нього занадто багато свободи, занадто багато відповідальності.

Яким чином розвинути у людини, яка страждає заїканням, це базове почуття безпеки, викликати довіру до оточуючого світу? Запитання більш психотерапевтичне, і саме воно вирішує основну проблему заїкання. У більшості дітей з дорослішанням і накопиченням досвіду почуття безпеки і довіри до світу розвивається самостійно, тому дорослих із заїканням менше, ніж дітей. Для дитини важлива батьківська підтримка.

Таким чином, заїкання – це захворювання, яке негативним чином суттєво впливає на загальне психологічне здоров'я та самопочуття людини, її особистісний, соціальний, інтелектуальний і професійний розвиток. Особливо небезпечне дитяче заїкання, наслідки якого можуть бути незворотними. Саме тому з даним захворюванням завжди необхідно боротися.